

Waterbergingsgebieden in Zuid Drenthe

**Advies over de reikwijdte en het detailniveau
van het milieueffectrapport**

4 oktober 2007 / rapportnummer 1957-35

INHOUDSOPGAVE

1. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES.....	1
2. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING.....	2
2.1 Aanleiding, doel en reeds genomen besluiten	2
2.2 Beleidskader	3
2.3 Procedure en te nemen besluit(en).....	3
3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	3
3.1 Voorgenomen activiteit	3
3.2 Referentie	4
3.3 Alternatieven en varianten.....	5
4. HUIDIGE SITUATIE, AUTONOME ONTWIKKELING EN GEVOLGEN VOOR HET MILIEU.....	5
4.1 Algemeen	5
4.2 Bodem en water.....	6
4.3 Natuur	6
4.4 Landschap en cultuurhistorie.....	7
4.5 Effecten op gebruiksfuncties.....	7
5. VORM EN PRESENTATIE.....	7

BIJLAGEN

1. Projectgegevens

1. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De provincie Drenthe heeft het voornemen om – in samenwerking met de waterschappen Reest & Wieden en Velt & Vecht – waterbergingsgebieden aan te wijzen in Zuid-Drenthe. Deze bergingsgebieden moeten er in combinatie met andere maatregelen voor zorgen dat wateroverlast bij extreme neerslag wordt voorkomen. Voor de aanwijzing van de bergingsgebieden wordt een uitwerking van het Provinciaal Omgevingsplan (POP) II opgesteld. Ter voorbereiding van het uitwerkingsplan wordt de procedure voor de milieueffectrapportage voor plannen (plan-m.e.r.) doorlopen¹.

De plan-m.e.r.-procedure is vooral bedoeld om het milieubelang te betrekken bij strategische keuzes in de besluitvorming, bijvoorbeeld over locaties. In dit geval zijn veel strategische keuzes al gemaakt. Deze m.e.r.-procedure richt zich met name op de beschrijving van milieueffecten van eerder geselecteerde potentiële waterbergingslocaties. Door het doorlopen proces goed te beschrijven en te motiveren wordt alsnog inzicht geboden in de strategische afwegingen en de wijze waarop het milieubelang daarin is meegenomen.

De Commissie voor de milieueffectrapportage (verder in dit advies ‘de Commissie’ genoemd) beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt.

Voortraject

- Geef inzicht in de totale wateropgave en de wateropgave per stroomgebied, de wijze waarop deze wateropgave wordt ingevuld en de strategieën die daarbij gevolgd zijn ten aanzien van vasthouden en bergen van water.
- Geef inzicht in het selectieproces van potentiële bergingsgebieden.

Voorgenomen activiteit en alternatieven

- Beschrijf de rol en inzet van waterbergingsgebieden ten behoeve van het tegengaan van wateroverlast.
- Beschrijf de verschillende typen waterbergingslocaties, inclusief streefbeeld/ambities per type.

Milieuaspecten

Geef inzicht in de milieueffecten (met name bodem, water, natuur en landschap) en effecten op gebruiksfuncties bij inundatie van de geselecteerde locaties.

Samenvatting

Het MER dient een goede en publieksvriendelijke samenvatting te bevatten, voorzien van overzichtelijk en ‘leesbaar’ kaartmateriaal, om het MER toegankelijk te maken voor besluitvormers en insprekers.

¹ Voor technische informatie over de m.e.r.-procedure en de rol van de Commissie wordt verwezen naar bijlage 1.

2. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING

2.1 Aanleiding, doel en reeds genomen besluiten

In de “notitie reikwijdte en detailniveau” wordt ingegaan op de aanleiding voor het uitwerkingsplan, de analyse van de wateropgave in Zuid-Drenthe en de mogelijke maatregelen die genomen kunnen worden om wateroverlast te voorkomen of te beperken. Conform het beleid volgens Waterbeheer in de 21^e eeuw (WB21) is gekozen voor vasthouden en bergen als maatregelen om de wateropgave in Zuid-Drenthe op te lossen. Verder is een beknopte beschrijving opgenomen van de wijze waarop de selectie van potentiële waterbergingslocaties tot stand is gekomen. De m.e.r.-procedure wordt gebruikt om de milieueffecten van de verschillende bergingslocaties te beschrijven en combinaties van maatregelen samen te stellen.

In de notitie reikwijdte en detailniveau is niet onderbouwd hoe de afweging tussen de verschillende maatregelen en de keuze voor de zoeklocaties voor waterberging tot stand is gekomen. Reeds genomen besluiten en strategische keuzes, zoals in het kader van het POP-2 of de stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water, zijn echter wel kaderstellend voor de onderhavige m.e.r.-procedure.

Naar het oordeel van de Commissie zal in het plan-MER alsnog een goede en transparante beschrijving van het reeds doorlopen voortraject opgenomen moeten worden. Beschrijf het watersysteem, mede aan de hand van duidelijke schema's en kaarten, en onderbouw op basis daarvan de wateropgave in het plangebied als geheel (het Drentse deel van de verschillende stroomgebieden²) en van de afzonderlijke deelstroomgebieden³. Geef net als in de notitie reikwijdte en detailniveau aan welke mogelijke maatregelen er zijn om de wateropgave te realiseren en onderbouw vervolgens de gevolgde strategieën, met name ten aanzien van de rolverdeling tussen vasthouden en bergen van water. Maak daarbij duidelijk welke oplossingen worden gedicteerd door inhoudelijke argumenten (de eigenschappen van het watersysteem) en oplossingen die te maken hebben met bestuurlijke keuzes en prioriteiten⁴. Op basis hiervan wordt inzichtelijk welk deel van de wateropgave met inzet van bergingsgebieden moet worden opgelost, alsook welke ruimte voor alternatieve oplossingen er is.

Beschrijf vervolgens het selectieproces van de potentiële zoeklocaties voor waterberging. Geef aan welke criteria bij deze selectie een rol hebben gespeeld en met name op welke wijze het milieubelang daarbij is meegewogen. Geef indien relevant aan welke locaties zijn afgevallen⁵ en waarom.

² In de notitie reikwijdte en detailniveau wordt gesteld dat de wateropgave 26,5 miljoen m³ bedraagt, terwijl uit de brochure ‘Waterberging Zuid-Drenthe’ lijkt te volgen dat deze voor het Drentse deel van de stroomgebieden slechts ruim 11 miljoen m³ is.

³ Neem in deze beschouwing ook de evaluatie van de wateroverlast in 1998 mee, die in 2000 is uitgevoerd in opdracht van de provincie Drenthe. Een van de conclusies van deze evaluatie was dat het waterhuishoudkundig systeem van Zuid-Drenthe voldoet aan de destijds gestelde eisen ten aanzien van wateroverlast.

⁴ Het valt de Commissie op dat de beide betrokken waterschappen een verschillende strategie kiezen ten aanzien van de rolverdeling tussen vasthouden en bergen, zonder dat duidelijk is welke argumenten daaraan ten grondslag liggen.

⁵ Het valt de Commissie op dat niet alle locaties die in de bijlagen van de notitie reikwijdte en detailniveau worden gepresenteerd als locaties voor waterberging ook daadwerkelijk geselecteerd zijn. Voorbeeld is een relatief grote locatie naast het terrein van de VAM in Wijster.

Uit de notitie reikwijdte en detailniveau blijkt dat 2015 is gekozen als planhorizon voor het uitwerkingsplan. De Commissie adviseert om in het MER minimaal een doorkijk te presenteren met betrekking tot de ambities en mogelijkheden op de langere termijn.

2.2 Beleidskader

In de notitie reikwijdte en detailniveau komt het landelijke en provinciale beleid ten aanzien van beperking van wateroverlast op verschillende plaatsen aan de orde. Geef in het MER een gestructureerd overzicht van het relevante beleid op Europees, rijks-, provinciaal en regionaal niveau en geef aan wat de consequenties zijn voor het voornemen.

2.3 Procedure en te nemen besluit(en)

De plan-m.e.r.-procedure is gekoppeld aan een uitwerkingsplan van het POP-II van de provincie Drenthe. Dit uitwerkingsplan zal het strategisch kader vormen voor de verdere ontwikkeling van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe. Daartoe zullen deze gebieden vastgelegd moeten worden in bestemmingsplannen van de betreffende gemeenten. Mogelijk worden bij de vaststelling van de bestemmingsplannen nog (besluit)m.e.r.-procedures gevolgd.

Geef in het plan-MER een helder overzicht van de te volgen procedures en de (vervolg)besluiten (inclusief vergunningen, ontheffingen) die nog nodig zijn om het voornemen te realiseren. Geef daarbij aan wie de initiatiefnemers zijn en welke instantie(s) het bevoegd gezag is/zijn. Beschrijf in het MER ook specifiek de rol van de waterschappen, mede in relatie tot de Watertoets.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Voorgenomen activiteit

In de notitie reikwijdte en detailniveau zijn potentiële zoeklocaties voor waterberging opgenomen. Uit de notitie wordt niet duidelijk in hoeverre er nog sprake is van een keuze tussen de verschillende locaties en of er alternatieve oplossingen zijn in het geval dat bepaalde locaties afvallen. Maak dit in het MER inzichtelijk.

Waterbergingsgebieden kunnen op verschillende manieren worden ingezet. Voor de milieueffecten is dit van belang, omdat de frequentie en omvang van inundaties sterk kan verschillen. Uit de informatie van de initiatiefnemer maakt de Commissie op dat de geselecteerde (zoek)locaties vooral zullen worden ingezet als “noodventielen” voor het watersysteem, die alleen in perioden van extreme wateroverlast worden gebruikt.

Geef in het MER (op een globaal detailniveau) aan:

- welke rol de bergingsgebieden zullen hebben bij het voorkómen of beperken van wateroverlast;

- welke criteria bepalend zijn voor het daadwerkelijk inzetten van de verschillende locaties als bergingsgebied⁶;
- de te verwachten frequentie en omvang van inundaties.

Beschrijf in het MER de kenmerken van de verschillende potentiële bergingsgebieden. De Commissie geeft in overweging om hiertoe een typologie voor de verschillende toe te passen “noodventielen” te ontwikkelen, zoals bijvoorbeeld:

- locaties gekoppeld aan kanaalsystemen, waarbij het kunstmatig gecreëerde peilverschil benut wordt om snel water te bergen en af te voeren;
- natuurlijke bergingslocaties, waarvan de laatste waterschijf wordt benut voor noodberging (stapelen). Het gaat hierbij om de flanken van laagtes die als calamiteitenberging worden ingezet;
- locaties waar gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheden die het grondgebruik biedt (zandwinplassen, landbouwgebied, natuurgebied).

Ontwikkel voor de verschillende typen streefbeelden (dit kunnen er meerdere zijn) met betrekking tot kwaliteitsambities.⁷ Geef per type aan wat de meest gewenste positie in het watersysteem zou zijn. Deze streefbeelden zijn belangrijke resultaten van het MER. Pas wanneer de streefbeelden zijn ontwikkeld kan een daarop toegesneden toetsingskader worden ontwikkeld.

Maak op basis van bovenstaande een indeling van de geselecteerde locaties naar type. Beschrijf de relevante eigenschappen van deze locaties en geef per locatie aan welke mogelijkheden deze biedt ten aanzien van optimalisatie van ruimtegebruik⁸ (stapeling, versterking en/of wijziging van functies).

3.2 Referentie

In de notitie reikwijdte en detailniveau is aangegeven dat wordt uitgegaan van de huidige situatie als referentieniveau voor de vergelijking van alternatieven. Gesteld wordt dat de effecten van “ongecontroleerde inundaties” niet worden meegenomen.

De Commissie adviseert om voor de referentiesituatie uit te gaan van de toekomstige situatie (2015), rekening houdend met de autonome ontwikkeling⁹, maar zonder dat de voorgenomen activiteit wordt uitgevoerd. Vergelijk de alternatieven in het MER met deze referentiesituatie. De kans op en de effecten van ongecontroleerde inundaties geven daarbij juist een beeld van de omvang de problematiek en de mate waarin de alternatieven aan het oplossen van deze problematiek een bijdrage kunnen leveren.

⁶ Mogelijk is er bijvoorbeeld een prioriteitsvolgorde in de in te zetten bergingsgebieden of wordt de inzet van de gebieden uitsluitend bepaald door het wateraanbod.

⁷ Voor deze streefbeelden kunnen reeds genomen besluiten in het kader van het POP-2, bestemmingsplannen of plannen van de waterschappen (mede)bepalend zijn, in ieder geval voor de korte termijn.

⁸ Door op een bepaalde locatie, bijvoorbeeld een zandwinplas, de waterberging te vergroten zou op andere (gevoelige) locaties de inundatie beperkt kunnen worden.

⁹ Onder autonome ontwikkeling wordt verstaan huidige activiteiten en nieuwe activiteiten waarover reeds een besluit is genomen.

3.3 Alternatieven en varianten

In de notitie reikwijdte en detailniveau is globaal aangegeven welke alternatieven in het MER met elkaar vergeleken zullen worden. Er is echter nog geen toetsingskader voor de alternatieven ontwikkeld.

Naar het oordeel van de Commissie is het pas zinvol om alternatieven of varianten te ontwikkelen als:

- duidelijk (kwantitatief) vast staat welk doel met de aanwijzing van waterbergingsgebieden bereikt moet worden;
- duidelijk is welke speelruimte tussen de verschillende oplossingsrichtingen (vasthouden en bergen) bestaat;
- de streefbeelden voor de verschillende typen waterbergingsgebieden zijn vastgesteld (zie § 3.1).

De Commissie adviseert om alternatieven en/of varianten te ontwikkelen, rekening houdend met de huidige en toekomstige functie(s) van de verschillende potentiële waterbergingsgebieden. Aandachtspunt daarbij is dat de aanwijzing van gebieden voor waterberging niet altijd hoeft te leiden tot negatieve effecten, maar juist ook kansen kan bieden voor bestaande of nieuwe functies in deze gebieden¹⁰. Zie ook § 3.1.

4. HUIDIGE SITUATIE, AUTONOME ONTWIKKELING EN GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

4.1 Algemeen

De beschrijving van milieugevolgen in de volgende paragrafen geldt:

- in aanvulling op of ter specificatie van paragraaf 3.2 van de notitie reikwijdte en detailniveau, waarin een aanzet tot te beoordelen effecten is gegeven;
- voor de referentiesituatie, de voorgenomen activiteit en alternatieven en/of varianten.

In paragraaf 3.2 van de notitie reikwijdte en detailniveau worden milieuaspecten waarvoor de effecten worden onderzocht wel genoemd, maar nog niet uitgewerkt naar toetsingscriteria. De Commissie adviseert om in het MER het toetsingskader uit te werken volgens de in hoofdstuk 3 van dit advies genoemde benadering. Ontwikkel aan de hand van de doelen en streefbeelden (per type bergingsgebied) randvoorwaarden en toetsingscriteria voor de effectbeoordeling. Geef aan welk gewicht wordt toegekend aan de verschillende beoordelingscriteria¹¹.

De milieueffecten van het voornemen op het niveau van het watersysteem zijn naar verwachting beperkt. De milieueffecten op de locaties zelf kunnen wel groot zijn. Het detailniveau van de effectbeschrijving zal hierop naar het oor-

¹⁰ Zo kan het vergroten van de waterberging in een overwegend gekanaliseerd beekstelsel (door het laten meanderen van de beek) leiden tot verbetering van natuur- en landschappelijke waarden, terwijl tegelijkertijd de kans op inundatie van naastgelegen landbouwgronden wordt verkleind.

¹¹ Geef bijvoorbeeld een hiërarchie aan binnen de criteria of maak onderscheid tussen wezenlijke en niet-wezenlijke criteria.

deel van de Commissie moeten aansluiten. Beschrijf de milieueffecten per locatie kwalitatief (waar mogelijk en relevant kwantitatief) en toets de effecten aan de hand van de opgestelde criteria. Geef ook aan welke positieve milieueffecten bereikt (kunnen) worden.

4.2 Bodem en water

Beschrijf per locatie kwalitatief:

- de opbouw van de bodem en de ondergrond. Schets de bodemkwaliteit aan de hand van een bodemkwaliteitskaart;
- de huidige waterhuishouding en de wijze van beheer. Schets daarbij een beeld van het watersysteem, peilvakken met bijbehorende waterpeilen en de kwaliteit van het oppervlaktewater.

Beschrijf eveneens de autonome ontwikkeling van de waterhuishouding in het studiegebied (bijvoorbeeld als gevolg van klimaatverandering). Geef ook aan, voorzover voor de locatie relevant, welke maatregelen naar verwachting genomen zullen gaan worden volgend uit de Kaderrichtlijn water.

Beschrijf in het MER voor zover relevant, per locatie de effecten van de alternatieven en varianten op de bodemkwaliteit, oppervlaktewater (effecten op de waterstand) en grondwater. Van belang hierbij zijn vooral de frequentie en de omvang (diepte) van de inundaties en daarmee de tijd dat de gronden geïnundeerd zijn. Vooral bij bergingsgebieden van het “natuurlijke” type is dit bepalend in verband met de inrichting van deze gebieden.

4.3 Natuur

Gebiedsbescherming

Geef in het MER navolgbaar en gemotiveerd aan of het voornemen gevolgen zou kunnen hebben voor beschermde natuurgebieden. Indien dat het geval zou kunnen zijn, presenteer dan voor de beschermde gebieden:

- de namen van de gebieden;
- de grondslag voor de bescherming;
- de begrenzingen op kaart, inclusief een duidelijk beeld van de ligging van de relevante waterbergingslocaties.

Bepaal het van toepassing zijnde beschermingsregime en welke consequenties dit heeft voor het voornemen.

Geef daarnaast in het MER aan of de ingrepen kunnen resulteren in onomkeerbare effecten waardoor de ontwikkelingsmogelijkheden van flora en fauna in nieuwe natuurgebieden verloren gaan. Hierbij gaat het zowel om gebieden vallend binnen de bruto EHS of om potenties van ecologische verbindingzones.

Soortenbescherming

De exacte informatie die nodig is om een eventuele ontheffing te krijgen op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet kan beter in een later stadium (bijvoorbeeld bij het vaststellen van het bestemmingsplan) worden verzameld, omdat de gegevens dan exacter en zo actueel mogelijk kunnen zijn.

De Commissie adviseert in het kader van dit plan-MER te beginnen met een *quick scan* op vogels die op de Rode lijst staan en de soorten in tabel 2 en 3, genoemd in de Amvb art. 75 van de Flora- en faunawet om zo na te gaan wel-

ke knelpunten kunnen optreden en hoe die oplosbaar kunnen zijn. Aan de hand van deze verkenning kan worden bepaald of het nodig is voor de besluitvorming over het uitwerkingsplan nog verder onderzoek te verrichten.

4.4 Landschap en cultuurhistorie

Beschrijf per locatie de bestaande landschapskarakteristiek en -structuur. Beschrijf de mogelijke effecten van de alternatieven op de ruimtelijke kwaliteit en de belevingswaarde van het landschap. Geef ook aan welke mogelijkheden tot verbetering van de kwaliteit van het landschap er zijn.

Beschrijf waar relevant de aardkundige waarden en cultuurhistorische (waaronder archeologische) waarden en verwachtingswaarden. Beschrijf de mogelijke effecten van de ingrepen op deze waarden en geef aan hoe negatieve effecten voorkomen kunnen worden.

4.5 Effecten op gebruiksfuncties

Beschrijf in het MER kwalitatief de effecten van de alternatieven op de gebruiksfuncties op de betreffende locaties, waaronder landbouw, recreatie, natuur, wonen en werken. Geef aan in hoeverre de aanwijzing van gebieden voor waterberging zal leiden tot schade, beperkingen of kansen voor bestaande of toekomstige functies.

5. VORM EN PRESENTATIE

Gebruik het plan-MER om de kennis en inzichten die in de voorgaande fasen zijn verzameld inzichtelijk samen te vatten.

Gebruik in het plan-MER recent kaartmateriaal (met legenda), dat de teksten inzichtelijk maakt en verduidelijkt. Neem tenminste één kaart op met daarop alle gebruikte topografische aanduidingen.

Stel een publieksvriendelijke samenvatting op waarin de belangrijkste keuzemogelijkheden met hun beoordelingen overzichtelijk staan weergegeven en die zelfstandig leesbaar is.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe

Bevoegd gezag: Provinciale Staten van de provincie Drenthe

Besluit: Vaststelling van het uitwerkingsplan van het provinciaal omgevingsplan Drenthe (POP-II)

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C00.1

Activiteit: De provincie Drenthe heeft het voornemen om, in samenwerking met de waterschappen Reest & Wieden en Velt & Vecht, waterbergingsgebieden aan te wijzen in Zuid-Drenthe. Daarmee wordt wateroverlast in tijden van extreme neerslag voorkomen. De gebieden worden vastgelegd in een uitwerking van het Provinciaal Omgevingsplan (POP). Daarvoor wordt de plan-m.e.r.-procedure doorlopen.

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- notitie reikwijdte en detailniveau 'De uitwerkingsopdracht voor Waterbergingsgebieden in Zuid Drenthe in het Provinciaal Omgevingsplan, mei 2007;
- Effecten van waterberging op de ontwikkeling van natuurwaarden, juni 2002;
- divers kaartmateriaal.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in: de ZuidOosthoeker, de Hoogeveensche Courant, MWW-combinatie en De Nieuwe Meppeler

advies aanvraag: 3 juli 2007

ter inzage legging: 4 juli tot en met 1 augustus 2007

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 4 oktober 2007

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

mr. F.W.R. Evers (voorzitter)

ir. A.J.G. van der Maarel

ir. L. van Nieuwenhuijze

drs. P.J. Jongejans (werkgroepsecretaris)

Advies over de reikwijdte en het detailniveau van het milieueffectrapport Waterbergingsgebieden in Zuid Drenthe

Om wateroverlast in Zuid Drenthe tegen te gaan wil de provincie Drenthe waterbergingsgebieden aanwijzen. Hiervoor wordt een uitwerking van het provinciaal omgevingsplan (POP-II) gemaakt en wordt de procedure voor milieueffectrapportage voor plannen (plan-m.e.r.) doorlopen.

ISBN: 978-90-421-2182-2